

була мімікрувати під іншу. Йдеться про культурологію саме як *liberal art*, як мистецтво — особисте, непередбачене і неповториме мистецтво дешифрування конкретних текстів і конкретних ситуацій, як гуманітарна дисципліна здатна поєднувати спеціальні історичні дослідження з міждисциплінарними переходами та міждисциплінарними узагальненнями.

ГУМАНІТАРНЕ ЗНАННЯ, ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ, КУЛЬТУРОЛОГІЯ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ ОГЛЯД ГУМАНІТАРНИХ НАУК ПІЗНЬОРАДЯНСЬКОГО ПЕРІОДУ

Б. Чумаченко (кафедра культурології та археології НаУКМА)

90-ті роки (період після зникнення радянського ідеологічного Олімпу, смерті російських *quasi*-наук — діамату та істмату — та радикальної зміни “правил гри” в спільноті гуманітаріїв) стали свідками стрімкого зростання *summa culturae*. Але на відміну від попереднього часу вільної есеїстики та культурологічних бестселерів (таких, як “Категорії середньовічної культури” А. Я. Гуревича або “Поетика ранньовізантійської літератури” С. С. Аверінцева), симптоматичним для сучасного етапу є культурологічний підручник. Ця зміна жанру означає, що культурологічний розум вже не стільки відкриває “культурні Америки”, скільки виконує більш скромне завдання педагогічного дизайну (створення підручників, учбових посібників, програм, методик), втілюється в учбову продукцію. Культурологія інтегрується в номенклатуру дисциплін гуманітарного циклу та оформлюється в окремий навчальний предмет, відбувається її інституціоналізація як певної пізнавальної та дидактичної діяльності. Успішність вирішення проблем інституціоналізації та педагогічної самореалізації (її дебюту як дисципліни, що викладається) залежить від інтелектуальної культури та творчого потенціалу вітчизняного “колективного культуролога” 90-х років. Інноваційний характер культурології поглиблюється тим, що вона не має дзеркального відбиття, *alter ego* в конкретній дисципліні західної освіти. (До речі, абсолютна кореляція дисциплін практично неможлива й непотрібна, тому що структурна диференціація цілісних *studia humanitatis* зумовлена історично, залежить від традицій наукових шкіл конкретних країн). Існують також проблеми та труднощі, пов’язані з деформацією “канонічного” образу культурології з боку рекрутів культурології після 1990 року

(внаслідок її легітимізації), незнайомих з традицією дисципліни та непричетних до її духу. Щоб уникнути цих деформацій та ліквідувати ситуації непорозуміння, потрібне коректне ставлення до вже існуючої культурологічної традиції, розуміння генеалогії дисципліни, її витоків та розвитку.

Феномен вітчизняної культурології можливо зрозуміти лише історично, звернувшись до соціокультурної ситуації та особистості (ego) гуманітарія пізньорадянської доби, до реконструкції узагальненої психології та біографії цього культурного героя. Саме на спільноту духовного досвіду та долі культурологів в часовому locus'і 70-80-х років може спиратись певний базовий консенсус adeptів культурології стосовно наукового самовизначення, незважаючи на індивідуальні відмінності стратегій розробки та викладання дисципліни.

Пізньорадянський період "духовного виробництва" охоплює часовий інтервал 1956-1986 років. Початок періоду позначений культом наукової раціональності, сцієнтизмом (у суспільстві "фізики" перемагають "ліриків", у філософському середовищі перевагу має "філософія науки" над "філософією життя", серйозні натури обирають діамат, а не істмат). У режимі найбільшого сприяння розвиваються логіка (від математичної логіки до логіки наукового пізнання), гносеологія, методологія, діалектика, філософські проблеми природознавства. Плеяда філософів мріяла бути еталоном, інтерпретаторами автентичної науковості, демонструвати культуру наукового мислення, логіку, якої не мали так звані емпірики та "технарі" як духовно обмежені люди. Філософи створюють категоріальні синтези, системи понять, орієнтовані на взірець Гегеля.

Зміна інтелектуальної моди в середовищі інтелектуалів відбувається приблизно в кінці 70-х років як реакція на вичерпаність можливостей "філософії науки", як втома від прози природознавства та схоластичних системобудувань. Покоління логіків, гносеологів, діалектиків, методологів поступово втрачає ауру авангарду, починається "золотий вік" культурологів. (Якщо на початку 70-х мрією було вивчати досократиків, то в кінці — займатися романтиками). Культурологічний ерос звертається до минулого (ретроманія), йому не цікава душа людини при соціалізмі. Реактуалізуються духовні скарби, *Zeitgeist* антика, середньовіччя, Візантії, Ренесансу, Сходу, створюється нова наукова естетика та нова риторична експресивність (культурологічний жаргон). Імперативом стає вивчення мов, історії, текстів. Авторитети постсцієнтистського періоду — Ніцше, Шпенглер, Буркхардт, Гейзінг. Культурологія полемізувала з істматом. Їх дивер-

генція особливо відчувалась по двох позиціях: 1) діаметрально протилежні уявлення про актуальність тем досліджень та 2) різні моделі детермінацій свідомості (класова свідомість *contra* культурна свідомість). Оскільки офіційна наука, марксистська ортодоксія відмовляла культурології в праві на існування, в легальності, культурологія стає паралельною наукою, паралельною освітою. У цьому відношенні її можна назвати *studia humanitatis* 70-80 років.

ВПЛИВ КИТАЙСЬКОЇ КУЛЬТУРНОЇ ТРАДИЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ КРАЇН ДАЛЕКОГО СХОДУ ТА ІНДОКИТАЮ (ПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ)

С. Нікішенко (кафедра культурології та археології НаУКМА)

У багатьох наукових розробках неодноразово досліджувалася проблема культурного впливу Китаю на сусідні держави. Ці дослідження були досить ґрунтовними, охоплювали майже весь спектр культурної традиції. Але жодне дослідження не ставило на меті визначення наслідків цього впливу у політичному контексті. Відомо, що зараз дослідники намагаються уникати політизації своїх наукових праць, особливо у галузі культури. Проте в даному випадку слід звернути увагу саме на політичні наслідки цього, на перший погляд, суто культурологічного процесу. Це вважається за необхідне тому, що саме цей процес потягнув за собою досить серйозні проблеми міжнародно-політичного характеру.

Як відомо, найбільшого впливу китайської культурної традиції зазнали культури Японії, Кореї та В'єтнаму. І це призвело до того, що у подальшому всі відносини з цими країнами Китай будував на підставі саме цього впливу.

Японія аж до сьогодні використовує китайську писемність, незважаючи на те, що з давніх-давен має власну абетку. Більше того, протягом досить довгого часу всі наукові праці в стародавній Японії писалися виключно китайською мовою. (Тут можна сміливо порівнювати статус китайської мови для вищезгаданих країн із статусом латини у Європі.) Тому Китай завжди мав можливість поставити під сумнів авторство (або підозрювати у плагіаті) тієї чи іншої праці. Слід також зазначити, що час від часу Японію охоплює шалена мода на все китайське. Цей процес має місце і зараз, щоправда, він стосується мистецтва та культури. І хоча, звісно, це не може повністю характеризувати ситуацію, але на сьогоднішній день найдорожчі та найпрестижніші